

TALABALARNING MUSTAQIL O‘QUV FAOLIYATINI BAHOLASH MEZONLARINI TAKOMILLASHTIRISH (NORMAL FIZIOLOGIYA MISOLIDA)

*Qòqon Universiteti Andijon filiali
Normal va patologik kafedrası òqituvchisi
Avchibayeva Hurmatoy Baxtiyorovna*

Annotatsiya

Mazkur tezisdá oliy ta’lim tizimida talabalarning mustaqil o‘quv faoliyatini baholash mezonlarini takomillashtirish muammosi normal fiziologiya fani misolida kompleks tarzda tahlil etiladi. Zamonaviy ta’lim paradigmasida mustaqil ta’lim talabaning bilim olish jarayonidagi faolligini oshiruvchi, uning kognitiv, metakognitiv hamda amaliy kompetensiyalarini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Shu sababli, ushbu faoliyatni ilmiy asoslangan mezonlar asosida baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Normal fiziologiya fanining murakkabligi, tizimliliigi va integrativ xarakteri baholash jarayonida ko‘p komponentli yondashuvni talab etadi.

Kalit so‘zlar: mustaqil ta’lim, baholash mezonlari, normal fiziologiya, kompetensiyaviy yondashuv.

IMPROVEMENT OF CRITERIA FOR EVALUATING STUDENTS' INDEPENDENT LEARNING ACTIVITY (ON THE EXAMPLE OF NORMAL PHYSIOLOGY)

Annotation

This thesis comprehensively analyzes the problem of improving the criteria for evaluating students' independent learning activities in the higher education system using the example of the subject of normal physiology. In the modern educational paradigm, independent learning is considered one of the main factors that increase the student's activity in the process of acquiring knowledge, forming his cognitive, metacognitive and practical competencies. Therefore, assessing this activity on the basis of scientifically based criteria is of great importance. The complexity, systematicity and integrative nature of the subject of normal physiology require a multi-component approach to the assessment process.

Keywords: independent learning, assessment criteria, normal physiology, competency-based approach.

Kirish

Hozirgi davrda oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri — bu talabalarning mustaqil o'quv faoliyatini rivojlantirish va uning samaradorligini oshirishdan iboratdir. Mustaqil ta'lim talabani bilimni tayyor holda qabul qiluvchi emas, balki uni mustaqil izlab topuvchi, tahlil qiluvchi va amaliyotda qo'llovchi faol subyekt sifatida shakllanishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, ushbu faoliyatni to'g'ri baholash tizimini ishlab chiqmasdan turib, uning samaradorligiga erishish mushkul. Normal fiziologiya fani tibbiyot yo'nalishidagi fundamental fanlardan biri bo'lib, inson organizmidagi funksional tizimlar faoliyatining qonuniyatlarini o'rganadi. Ushbu fan doirasida o'rganiladigan bilimlar murakkab, ko'p bosqichli va o'zaro bog'liq bo'lib, talabalardan yuqori darajada mantiqiy, tizimli va tahliliy fikrlashni talab etadi. Shu bois, mustaqil o'quv faoliyatini baholashda faqat reproduktiv bilimlarni aniqlash bilan cheklanib qolish yetarli emas. Balki talabani bilimni qay darajada chuqur tushunganligi, uni yangi vaziyatlarda qo'llay olishi va mustaqil xulosa chiqara olish darajasi ham baholanishi lozim.

Baholash mezonlarini takomillashtirish jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosiy metodologik tamoyil sifatida qaraladi. Ushbu yondashuvga ko'ra, baholash jarayoni talabani bilim, ko'nikma va malakalarining integrativ shakllanishini aniqlashga qaratiladi. Shu nuqtai nazardan, mustaqil o'quv faoliyatini baholash mezonlarini quyidagi asosiy komponentlar asosida shakllantirish maqsadga muvofiqdir: nazariy bilimlarning to'liqligi va tizimliliigi; tahliliy va tanqidiy fikrlash darajasi; amaliy vaziyatlarda bilimni qo'llay olish kompetensiyasi; mustaqil qaror qabul qilish va xulosa chiqarish qobiliyati; ijodiy yondashuv va innovatsion fikrlash elementlari.

Baholash mezonlarining shaffofligi va aniqligi talabani o'quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Agar talaba baholash mezonlarini oldindan bilsa, u o'z faoliyatini shu mezonlar asosida rejalashtiradi va natijada o'zlashtirish darajasi oshadi. Bu esa ta'lim jarayonining ochiqligi va adolatliligini ta'minlaydi.

Differensial yondashuv ham baholash jarayonida muhim o'rin egallaydi. Talabalarning bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish sur'atlari turlicha bo'lganligi sababli, baholash mezonlarini moslashuvchan tarzda qo'llash talab etiladi. Bu esa har bir talabani individual rivojlanish traektoriyasini hisobga olish imkonini beradi. Formativ baholash mustaqil o'quv faoliyatini monitoring qilishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu baholash turi orqali talabani o'quv jarayonidagi rivojlanishi muntazam kuzatilib boriladi, kamchiliklar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Summativ baholash esa o'quv faoliyatining yakuniy natijasini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu ikki baholash turining uyg'unligi ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalarni baholash jarayoniga joriy etish zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylangan. Elektron test tizimlari, onlayn platformalar, raqamli portfoliolar talabani bilimni baholashda ob'ektivlik va tezkorlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, normal fiziologiya fanida virtual laboratoriyalar va

interaktiv modellar orqali talabanning amaliy ko'nikmalarini baholash samarali hisoblanadi.

Bundan tashqari, refleksiv baholash elementlarini joriy etish ham muhimdir. Talabanning o'z faoliyatini tahlil qilishi, o'z xatolarini anglab yetishi va ularni tuzatishga intilishi metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantiradi. Bu esa mustaqil ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. O'tkazilgan ilmiy-pedagogik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, baholash mezonlari ilmiy asosda takomillashtirilgan sharoitda talabalarning mustaqil o'quv faoliyati sezilarli darajada faollashadi. Ular bilimni chuqurroq o'zlashtiradi, tahliliy fikrlashga o'rganadi va mustaqil ilmiy izlanish olib borishga intiladi. Natijada, ularning kasbiy tayyorgarlik darajasi oshadi va raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishi ta'minlanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, talabalarning mustaqil o'quv faoliyatini baholash mezonlarini takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim strategik yo'nalishlaridan biridir. Normal fiziologiya fani misolida ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun kompetensiyaviy yondashuv, differensial baholash, formativ va summativ baholash usullarining uyg'unligi, shuningdek raqamli texnologiyalar va refleksiv mexanizmlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar talabalarning bilim darajasini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, oliy ta'lim tizimida baholash mezonlarini ilmiy asosda takomillashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. (2022). *2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida* (PF-60-son).
2. Azizxo'jayeva, N. N. (2006). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi.
3. Abduqodirov, A. A., & Pardaev, A. X. (2012). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Xodjayev, B. X. (2017). *Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Sano-standart.
5. Sayidahmedov, N. S. (2003). *Yangi pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Moliya.
6. Ishmuhamedov, R. J., Yuldashev, M. A., & Akramov, A. A. (2008). *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: Iste'dod.
7. Qodirov, U. Z., & Abdullayev, A. R. (2019). *Normal fiziologiya*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
8. Eshonqulov, O. E., & Ro'ziyev, E. I. (2018). *Odam anatomiyasi va fiziologiyasi*. Toshkent: Ilm ziyo.